

Силабус курсу:

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	4
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

Бровендер Юрія Михайловича (лектор)

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

brovender@snu.edu.ua	+38-050-655-94-45	посада Viber за номером телефону	Он-лайн
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних занять за дисципліною є розкриття загальних теоретичних знань з давньої історії України, особливостей матеріальної і духовної культури давніх спільнот на теренах України в найдавніші часи, а також подальше системне накопичення конкретно-історичних знань і навичок для успішного використання їх у професійній діяльності, в т.ч. у дослідженні проблем з давньої історії України.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння здобувачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти бакалавра; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які бакалаври отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати:

- основний фактичний матеріал;
- джерела й літературу за курсом;
- понятійно-термінологічний апарат курсу;
- характеристику основних культурних спільнот та народів, які мешкали на теренах сучасної України у давнину ;
- особливості матеріальної та духовної культури масивів давнього населення України;

Вміти:

- виявляти загальні закономірності та особливості розвитку українських земель в найдавніші часи у контексті світової та європейської історії, внесок їх мешканців у розвиток матеріальної і духовної культури давньої Європи;
- обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесів розвитку культурних спільнот і народів на теренах України;
- критично опрацьовувати рекомендовані джерела та літературу;
- аналізувати та оцінювати наявний фактологічний матеріал;
- користуватися знаннями у професійній освітній або науковій діяльності.

Передумови до початку вивчення: Майбутні фахівці з історії та археології зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Давня історія України» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: «Історія первісного суспільства», «Археологія та методика польової археології», «Давні виробництва Східної Європи», «Актуальні питання археології сходу України», «Історія України та української культури».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є поглиблене вивчення основних етапів розвитку населення, що мешкало на сучасній території України у давнину; набуття магістрантами подальших практичних навичок системного розгляду історичних процесів, що відбувалися у стародавню добу, а також формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах давньої історії України.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним. 10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історикокультурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

PH13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

PH14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Найдавніше населення України.	2/2	Періодизація кам'яної доби. Первинне заселення території України. Мисливці прильодовикової Європи.	Індивідуальні завдання. Обговорення
2	Лісові мисливці мезоліту	2/2	Природні зміни. Спосіб життя лісових мисливців мезоліту. Своєрідність лісових мисливських суспільств.	Індивідуальні завдання. Обговорення
3	Найдавніші землероби неоліту України	2/0	Переселенці із Східного Середземномор'я. Криза мисливського господарства на Близькому Сході. Новації в господарстві. Демографічний вибух у ранніх землеробів Близького Сходу. Міграційні хвилі з Малої Азії. Людність неолітичної культури лінійно-стрічкової кераміки. Людність трипільської культури. Буго-дністровська людність. Проблема походження та розселення індоєвропейців	Індивідуальні завдання. Опитування
4	Нащадки скотарів Північного Надчорномор'я на Балканах, у Центральній Європі та Індії.	2/2	Розселення найдавніших індоєвропейців з українських степів. Праіндоєвропейські елементи у культурі українського козацтва: кобзарство, "оселедець", червона китайка, малиновий прапор, бойовий пояс, козак-характерник.	Індивідуальні завдання. Опитування
5	Іранські кочовики Надчорномор'я.	2/0	Кіммерійці. Скіфи. Сармати.	Індивідуальні завдання. Опитування
6	Тюркські народи Надчорномор'я у середньовіччі.	2/2	Гуни. Авари. Булгари. Хозари. Угри. Печеніги. Торки. Чорні клобуки. Монголи.	Індивідуальні завдання. Опитування
7	Походження слов'янських народів.	2/2	Походження слов'ян. Походження українського та інших східнослов'янських народів.	Індивідуальні завдання. Опитування.

Рекомендована література

Основна література:

1. Абашина Н., Козак Д., Синиця Є., Терпиловський Р. Давні слов'яни. Археологія та історія: навчальний посібник. Київ : Стародавній світ, 2012. 366 с.
3. Артамонов М.І. Кіммерійська проблема. Археологія. 1973. № 9. С. 3-15.
4. Археологія давніх слов'ян: дослідження і матеріали / за ред. Д. Н. Козак. Київ, 2004. 336 с.
5. Асєєв Ю.С. Джерела. Мистецтво Київської Русі. Київ: Мистецтво, 1980. 213 с.
6. Баран В., Баран Я. Історичні витоки українського народу. Київ : 18 Генеза, 2005. 208 с.
7. Баран В.Д. Походження українського народу. Київ, 2002. 194 с.
8. Баран В.Д. Становлення ранньосередньовічних слов'янських культур та основні шляхи розселення слов'ян. Записки НТШ. Львів, 1993. Т.225. С. 59-86.
10. Бунятян К. П. Давнє населення України: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2019. 228 с.
11. Бурдо Н. Б. Населення раннього етапу Трипільської культури межиріччя Дністра і Південного Бугу. Київ, 2003. 267 с.
12. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація. 2.вид. Київ : Академперіодика, 2013. 184 с.
13. Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу. Київ : Наш час, 2017. 296 с.
14. Давня історія України: в 3-х томах. Голова ред. кол. П.П. Толочко. Київ : Наукова думка. Том 1: Первісне суспільство / Відповід. ред. В.Н. Станко. 2017. 560 с.
15. Залізняк Л. Від склавинів до української нації. Київ : 2014. 256 с.
16. Залізняк Л. Нариси стародавньої історії України. Київ : Абрис, 2004. 255 с.
17. Залізняк Л. Первісна історія України. Київ, 1999. 264 с.
18. Залізняк Л. Стародавня історія України. Київ, 2019. 638с.
18. Автореферати дисертацій – <http://www.lib.uaru.net/dissertation/code-07.00.04.html>
19. http://www.hrono.ru/libris/lib_g/gudz2.php

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. <https://www.litres.ru/sabit-ahmatnurov/kochevniki-evrazii-ot-arijev-do-zolotoy-ordy/chitat-onlayn/>
2. <http://ihaefe.org/files/publications/full/koch-emp-evr.pdf>
3. https://books.google.com.ua/books?id=cWmPCgAAQBAJ&pg=PA417&lpg=PA417&dq=%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0+%D0%BF%D0%BE+%D0%BA%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%8B%D0%BC+%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BC+%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B8&source=bl&ots=ZvpDlckEDv&sig=ACfU3U0nIaZ3q6zZdEgBW0CvUYtg4g9CmQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjggoCX47DhAhVpsIsKHV_qDgEQ6AEwD3oECAgQAQ
4. https://books.google.com.ua/books?id=D5R2DwAAQBAJ&pg=PA18&lpg=PA18&dq=%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0+%D0%BF%D0%BE+%D0%BA%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%8B%D0%BC+%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%D0%BC+%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B8&source=bl&ots=TLyw9aGisx&sig=ACfU3U3lDa1u6aoD1IYXJj_77JZCFkCqMw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwj3vp-547DhAhVIpYsKHSzQCjo4ChDoATAGegQICRAB
5. [www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient history/](http://www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient%20history/)
6. <https://storify.com/.../vinokur-trubchani-nov-davnnya-i-serednovichna-istori>
7. www.academia.edu/
8. <https://arheologija.ru/arheologiya-ukrayini-kurs-lektsiy/>

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Гумер - гуманітарні науки. Режим доступу: <http://www.gumer.info>

2. Журнал «Археологія». – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
3. Журнал «Археологія і давня історія України» - Режим доступу:
4. <http://vgosau.kiev.ua/adiu>
5. Інститут археології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iananu.org.ua/>
6. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
7. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
8. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle2.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Бунятян К. П. Давнє населення України: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2019. 228 с.
2. Залізник Л. Первісна історія України. Київ, 1999. 264 с.
3. Залізник Л. Від склавів до української нації. Київ, 2004
4. Залізник Л. Стародавня історія України. Київ, 2019. 638с

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	-
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	-	20
Індивідуальна робота	20	30
Залік (тест)	50	50
Разом	100	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

Політика курсу

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	<p>Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.</p> <p>Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаковими для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.</p>
<i>Завдання і заняття:</i>	<p>Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.</p>
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	<p>Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.</p>